

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методики дошкільної та початкової освіти

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
ЗАСОБАМИ ЛОГІЧНИХ ВПРАВ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавр

Виконала: студентка 2 курсу, 231 гр.
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Шарапова Марина Олександрівна
Керівник доц. Кузьміна М.С.
Рецензент Бойчук О.А.

Херсон 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1	
ПРОБЛЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У	
ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1. Визначення інтелекту.....	6
1.2. Психолого-педагогічний аспект формування інтелекту у дітей дошкільного віку.....	10
1.3. Теорія інтелектуального розвитку дитини.....	14
РОЗДІЛ 2	
МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ І ФОРМ	
ДЛЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	19
2.1. Логіка як метод формування інтелекту у дошкільників.....	19
2.2. Вправи для розвитку інтелекту дошкільника.....	26
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34
ДОДАТКИ.....	38

ВСТУП

На сучасному етапі у зв'язку з кординальними соціально-економічними змінами у країні система освіти також піддається посиленій трансформації. На перший план висувуються становлення особистості дитини, її інтелектуальний розвиток. Реалізація цих завдань неможлива без забезпечення дійсно розвивального середовища.

За сучасними психологічними уявленнями інтенсивний розвиток інтелекту проходить головним чином на ранніх етапах становлення особистості. У зв'язку зі своєю значимістю та актуальністю проблема інтелектуального розвитку дошкільника останнім часом приваблює увагу вітчизняних та зарубіжних вчених.

Складні динамічні зв'язки між процесами навчання та інтелектуального розвитку дитини з'явилося у межах психологічної науки при вивченні різних аспектів особистості, а саме: у процесі досліджень, пов'язаних з вивченням розвитку дитини (Ж.Піаже); різних рівнів та типів мислення (Л.Виготський, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн); інших психологічних функцій (Б.Ананьєв, Г.Костюк, Н.Менчинська та ін.); у процесі створення психологічної теорії діяльності (О.Леонтьєв, П.Гальперін).

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми формування інтелектуальних умінь та навичок також дозволяє виділити різні підходи до цієї проблеми. Так, психологи П.Гальперін, Н.Тализіна розглядають цей процес на основі поетапного формування розумових дій; В.Давидов – на основі змістовних узагальнень; Д.Богоявленський, О.Кабанова-Меллер – з позиції формування прийомів розумової діяльності; О.Дмитрієв – з позиції творчого підходу до навчання дітей.

У межах проблеми, що розглядається, цікавими є роботи таких зарубіжних вчених як М.Бауман (Німеччина), Л.Брунер (США), Ш.Наджі (Угорщина), Д.Хамблін (Англія) та ін.

Проведений аналіз показує, що теорія та практика формування інтелекту у дошкільників досліджувалася недостатньо, як наслідок, у вихователів немає повної ясності, які якості відносять до інтелектуальних, не виявлені також можливості здійснення впливу на їх розвиток. Це призводить у масовій практиці до упущень у роботі по інтелектуальному розвитку дошкільників, не дозволяє вихователям максимально використовувати в таких умовах всі можливості.

У зв'язку з тим, що збільшилася кількість дітей, які не відвідують дитячий дошкільний заклад, у перший клас приходять зовсім не підготовлені як до навчання, так і до спілкування діти. Такий стан у дошкільній освіті, за словами В.Зайцева, стає «інтелектуальним геноцидом – спустошенням голів молодого покоління, виродженням народу» [21].

Таким чином, реально існує недостатня розробленість проблеми інтелектуального розвитку дошкільників, що потребує спеціальних досліджень та застосування ефективних методик у практику закладів дошкільної освіти. Попереднє вивчення проблеми дозволяє нам зробити припущення про доцільність використання формальної логіки як засобу формування інтелекту дітей, зумовивши вибір теми нашого випускного дослідження: **«Інтелектуальний розвиток старших дошкільників засобами логічних вправ»**.

Робота виконана згідно з науково-дослідною темою кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету: «Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності сучасного педагога дошкільної та початкової освіти».

Мета дослідження: полягає в теоретичному обґрунтуванні засобів розвитку інтелекту у дітей дошкільного віку, розробці відповідних методичних рекомендацій.

Об'єкт дослідження: інтелектуальний розвиток старших дошкільників.

Предмет дослідження: методика впровадження засобів формальної логіки в освітній процес закладів дошкільної освіти для формування інтелекту дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Вивчити методичну, психолого-педагогічну літературу з проблеми дослідження.
2. Проаналізувати умови формування інтелекту у дітей дошкільного віку.
3. Розглянути можливості логіки для інтелектуального розвитку дошкільників.
4. Добрати комплекс вправ, організаційних форм для використання у закладах дошкільної освіти.
5. Розробити відповідні методичні рекомендації.

Для вирішення поставлених завдань використовувався комплекс методів: вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури, узагальнення педагогічного досвіду, індивідуальні бесіди з дітьми, батьками.

Апробація. Основні результати дослідження обговорювалися на студентських конференціях, засіданнях кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, висвітлені у публікації автора.

Структура дослідження: випускна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ПРОБЛЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ У ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Визначення інтелекту

У практичній психології затвердилась точка зору на інтелект як на сукупність всіх сторін пізнавальної діяльності. Термін «інтелект» використовується в двох значеннях – широкому та вузькому. В першому він включає в себе всі психічні функції: відчуття, сприйняття, уявлення, пам'ять, емоції, мислення, увагу та свідомість. В другому – тільки вищі функції пізнання, тобто понятійні судження, умовиводи, можливості критичного використання мисленевих операцій. Судження як вища форма мислення є головною характеристикою інтелекту. С.Колвін та Ч.Спірмен підкреслюють, що головне в інтелекті не пам'ять та працездатність, а здібність людини до суджень та умовиводів, у яких відтворюється процес мислення, розкриваючий сутність навколишньої дійсності, її внутрішні зв'язки та закономірності розвитку [15]. А.Анастасі вказує, що коли ми говоримо про силу розуму, то маємо на увазі високий рівень мислення, його сувору послідовність та непереконливу логічність, здатність до відвертання та узагальнених висновків [3].

Таким чином, мислення, яке має прояви у створенні понять, суджень та умовиводів, є вищою формою психічної діяльності людини, опосередованого та узагальненого пізнання нею навколишнього життя у його взаємозв'язках [29]. Воно спирається на посуттєве пізнання, але виходить за його кордони, відтворюючи світ у всій його різноманітності.

Відчуття та сприйняття – психічні процеси, які відносяться до першої щабелі пізнання, до чуттєвого пізнання, а в основі мислення як другої, вищої, щабелі пізнання полягають поняття, судження та умовиводи, по яким ми судимо про рівень інтелекту. Тож, інтелект – це перш за все здатність користуватися мисленевими операціями – поняттями, судженнями та умовиводами.

Поняття представляє собою форму мислення, за допомогою якої з багатьох одиничних проявів відбираються найбільш загальні та істотні ознаки та головні властивості [7]. Знання людини проявляються передусім у його судженнях, ствердженнях або запереченнях чогось, а це можливо лише при наявності багатих асоціацій. Із змісту одного або декількох суджень виходить нове судження у вигляді умовиводу, який може бути і помилковим, якщо судження, на яке людина спиралась, невірне або не перевірене практикою та не засноване на логічних законах мислення. Отже, мислення є одною з головних складових інтелекту.

В різні часи, в залежності від превалювання одного чи другого напрямку психології, найбільш розповсюдженими були різні теорії, пояснюючі процес мислення [9]. Ці концепції можливо розподілити на дві великі групи: ті, що виходять з гіпотези про наявність у людини природжених інтелектуальних здібностей, які не змінюються під впливом життєвого досвіду, та ті, які пояснюють, що розумові здібності формуються та розвиваються протягом життя. Обидві групи концепцій мають свої особливості:

Своєрідні концепції мислення були запропоновані у наступних напрямках психологічних досліджень: у емпіричній суб'єктивній психології, асоціативній по характеру та інтроспективній по основному методу; у гештальтпсихології, яка відрізняється від попередньої тільки запереченням елементності психічних процесів та визнанням

домінування їх цілісності над складом їх елементів, також і у мисленні; у біхевіоризмі, пребічники якого намагались замінити процес мислення як суб'єктивний феномен на поведінку (відкриту або закритую, розумову); у психоаналізі, який мислення, як і усі другі процеси, підкоряв мотивації [1].

Активні психологічні дослідження мислення починаються з XVII століття. У цей час та протягом слідуючого, досить довгого періоду історії психології мислення фактично ототожнювалось з логікою, а у якості єдиного його виду, який потребує вивчення, розглядувалось поняткове теоретичне мислення, яке іноді не зовсім вірно називають логічним (невірно тому, що логіка присутня у всілякому другому виді мислення не в меншому ступені, ніж в даному)[11]. Сама здібність до мислення вважалась природженою, а мислення, як правило, розглядалось поза розвитком. До числа інтелектуальних здібностей у той час відносили споглядання (деякий аналог сучасного абстрактного мислення), логічні міркування та рефлексію (самопознання). Споглядання, крім того, розумілося як вміння оперувати образами (у сучасній класифікації – теоретичне образне мислення), логічні міркування – як здатність до міркування та вміння робити умовиводи, а рефлексія – як вміння займатись самоаналізом. Операціями мислення, в свою чергу, вважались узагальнення, аналіз, синтез, порівняння та класифікація. Саме ж мислення у асоціативній емпіричній психології в усіх його проявах зводилось до асоціацій, зв'язків слідів минулого та вражень, наданих ними сучасному досвіду.

У біхевіоризмі мислення розглядалось як процес формування складних зв'язків між стимулами та реакціями, становлення практичних знань та навичок, пов'язаних з вирішенням задач. У гештальтпсихології воно розумілось як інтуїтивне бачення шуканого вирішення за рахунок знаходження потрібної для нього структури.

Не можна сказати, що обидва останні напрямки у психології не дали нічого для розуміння мислення. Завдяки біхевіоризму у сферу психологічних досліджень увійшло практичне мислення, а завдяки гештальтпсихології психологи стали звертати особливу увагу на миті інтуїції та творчості у мисленні.

Визначені заслуги у вирішенні проблем психології мислення є і у психоаналіза, оскільки предметом його вивчення є напівсвідомі форми мислення, а також залежності мислення від мотивів та потреб людини. У якості своєрідних форм мислення у людини можливо розглядати також захисні механізми, які вперше почали спеціально вивчатись у психоаналізі [29].

Інтелект також можна розглядати як своєрідний мозковий пристрій, який в процесі навчання накопичує та використовує вірні умовні зв'язки, забезпечуючі організму в цілому орієнтування у навколишній дійсності. Умовні зв'язки називаються вірними, якщо в них закріплений реактивний ефект, санкціонований по зворотньому зв'язку як адекватна відповідь на зовнішню воздію. Інтелект регулює зв'язки, які відносяться не до окремих органів, а до усього організму в цілому, та такі, які вироблені прижиттєво, хоч сама потенція мозку створювати такі зв'язки є успадкованою. Ми будемо називати мовою таку інформаційну систему, яка створюється в мозку людини у процесі мовленевого спілкування як її інструмент. Таким чином, мова формується у мовленні, а мовлення доставляє інформацію про дійсність [34].

1.2. Психолого-педагогічний аспект формування інтелекту у дітей дошкільного віку

Дошкільний період – це час бурхливого зростання, коли формуються здібності дітей до мислення чи пізнання. Протягом цього періоду діти вчаться користуватися мовою та символами, а також удосконалюються навички гри. Діти цього віку демонструють зосередженість думок, тобто їх фокус обмежується одним аспектом ситуації чи об'єкта. Сучасні діти, які з раннього віку користуються засобами цифрових технологій демонструють власні способи класифікації, міркування та вирішення проблем. Разом з цим, класичні підходи щодо особливостей розвитку таких психічних процесів, як пам'ять, уявлення, увага, мислення і т.ін. залишаються в полі зору науковців як фундамент для формування інтелекту у дошкільників.

Пам'ять – це здатність накопичувати, зберігати та згадувати інформацію чи досвід протягом часу. Навіть у віці 3 років діти можуть надійно це зробити, хоча вони розпізнаються краще, ніж згадують, і вони не виявляють здатності спонтанно використовувати мнемонічні стратегії для запам'ятовування протягом декількох років. Дошкільнята використовують мову для кодування та порівняння інформації для подальшого пошуку; таким чином, розмова про події збільшує пам'ять дітей про них.

Спогади легше згадуються, коли дитина є учасником, на відміну від спостерігача, або коли щось справляє значне враження. Здатність дітей створювати розумові образи людей чи подій також полегшує пам'ять.

Діти, як правило, використовують процедури, щоб визначити розуміння подій і згадати послідовність, але відчуття часу у дошкільнят дуже загальне (наприклад, вони можуть використовувати слово «вчора»,

щоб означати місяць тому). У результаті відносно слабких навичок пам'яті вони можуть неодноразово чути одну і ту ж історію знову і знову, і радіють кожному переказуванню, ніби це вперше.

Видатний дослідник Лев Виготський вважав, що пізнання розвивається завдяки соціальним взаємодіям та вирішенню проблем. Робота Л.Виготського демонструє, що за підтримки «більш знаючого Іншого» (дорослого або більш кваліфікованого однолітка) здібності дітей демонструють помітне зростання, доки взаємодія не була надто розвиненою для сучасного рівня майстерності дитини. Він вважав, що правильний рівень виклику буде в «зоні найближчого розвитку» дитини, який буде оптимізований за допомогою підтримки та керівництва з боку дорослого [9].

Л.Виготський також помітив, що, коли діти рухаються до незалежності із складними завданнями, вони будуть говорити самі з собою. Ця самостійна мова, яку називають внутрішньою мовою, дуже поширена серед дітей у віці 3-7 років. Після цього вона мутує у внутрішню думку, хоча, ймовірно, з'явиться на поверхні при складних або заплутаних завданнях. На думку Л.Виготського, використання мови таким чином є основою навичок виконавчої функції дітей, включаючи увагу, запам'ятовування, планування, контроль імпульсів тощо [9].

Дошкільнята міцно перебувають на стадії, яку Піаже називає передопераційним (дологічним) періодом (з 2-7 років) [22]. Хоча нинішні дослідники ставлять під сумнів питання, чи є дошкільнята настільки ж нелогічними, як вважав Піаже, той, хто проводив з ними час, знає, що вони думають інакше, ніж дорослі. Примітно, що вони не здатні змінити дії (наприклад, розуміють, що якщо $3 + 3 = 6$, то $6 - 3 = 3$, або турбуються, що якщо вони зламають кістку, це неможливо виправити). Крім того, вони не в змозі зберегти (визнати, що об'єкти, що змінюються за формою, не змінюються за своєю сумою). У своєму

знаменитому експерименті зі збереженням копійок Піаже продемонстрував, що приблизно до 6-річного віку діти говорили, що розкладений ряд грошей більше, ніж ряд із (рівною кількістю) скручених пенні, навіть якщо вони самі рахували кожен рядок. Піаже пояснює це протиріччя твердженням, що логікою дітей у цей період часу керують сприйняття, а не міркування [22].

Ідея сприйняття поширюється не лише на збереження, але й на поширення світогляду дошкільнят. Загалом, діти цього віку егоцентричні; вони не можуть спонтанно і самостійно змінюватися з власної точки зору. Наприклад, діти можуть сказати, що трава росте так, щоб їм не було боляче, коли вони падають, або тому, що їм подобається шоколад, він повинен подобатися всім. Як продовження, вони вважають, що всі поділяють ту ж точку зору, що і вони. Як складова егоцентричного мислення, дошкільнята демонструють анімізм, віру в те, що природа і предмети живі з людськими характеристиками (наприклад, коли ваша дитина каже, що земля змусила їх впасти). Здатність до децентралізації є однією з ознак завершення передопераційного етапу.

Нелогічне мислення дітей поширюється на різні сфери. Наприклад, у своїх класифікаційних здібностях вони ще не можуть зрозуміти, що один об'єкт можна класифікувати кількома способами. Наприклад, діти можуть сказати, що у групі дівчат більше, ніж дітей, або що вони не хочуть фруктів для перекусу, вони хочуть груші.

Таким же чином вони часто надмірно узагальнюють свої мітки категорій. Наприклад, дитина може називати всіх тварин з чотирма ногами «собаками», а всіх людей із сивим волоссям «бабусею».

Крім того, дошкільнята часто покладаються на трансдуктивні міркування, завдяки чому вони вважають, що подібність між двома об'єктами або послідовність подій є доказом причин і наслідків. Наприклад, якщо дитина бачить свого вихователя в садку вранці і знову,

коли вона йде, вона може повірити, що її вихователь повинен там жити. Подібним чином, якщо їх друг італієць і їсть макарони, вони можуть повірити, що вживання макаронів зробить когось італійцем. У цих прикладах ми бачимо, як у думках дошкільників домінують їх сприйняття. Як продовження, дошкільнята демонструють магичне мислення, завдяки чому вони вірять, що якщо вони чогось бажають, вони мають силу це здійснити, включаючи випадкові побажання шкоди братові чи сестрі або причину розлучення батьків. Спробуйте в'ялу фізику для деяких цікавих способів розвинути почуття причини та наслідків у вашої дитини.

Вік від 3 до 5 – це пік розвитку символів у маленьких дітей. Використання символів тягне за собою можливість використовувати одне для представлення іншого. Дошкільнята вчаться подумки користуватися і представляти матеріальні предмети за допомогою зображень, слів та малюнків. Хоча діти ще не можуть маніпулювати цими символами або представляти абстрактні ідеї, здатність використовувати символи, а не займатися простою руховою грою, є визначальною характеристикою дошкільного періоду.

Насправді образна гра пов'язана з когнітивним зростанням та досягненнями. Наприклад, дошкільнята, які займаються більш складною грою в притворство, демонструють загальний інтелектуальний розвиток і їхні вихователі вважають більш соціально компетентними. Діти, які створюють уявних друзів, котрі раніше мали б позначку як ризик дезадаптації, демонструють більш розвинені уявні уявлення та більше товариськості зі своїми однолітками, ніж ті, хто цього не робить.

Хоча не можна заперечувати унікальну перспективу, з якою дошкільнята дивляться на світ, є контексти та сфери, в яких ці дуже маленькі діти насправді логічно мислять. Ключ до цієї «прихованої здатності» – це кількість знань чи досвіду дитини у певній галузі чи

галузі дослідження. Важливо те, що спосіб набуття цих знань – шляхом навчання, залучення, дослідження та відкриття – є засобом, за допомогою якого дошкільнята прогресують у своїх навичках мислення та міркувань.

1.3. Теорія інтелектуального розвитку дитини

Надзвичайно важливу теорію з розвитку інтелекту створив Жан Піаже, який дуже цікавився знаннями і тим, як діти пізнають свій світ. Він розвивав свою когнітивну теорію, фактично спостерігаючи за дітьми (деякі з яких були його власними дітьми). Використовуючи стандартне питання або набір питань як вихідну точку, він слідував за ходом думок дитини і дозволяв опитування бути гнучким. Ж.Піаже вважав, що спонтанні коментарі дітей дають цінні підказки для розуміння їх мислення. Його не цікавила правильність відповіді, а скоріше, які форми логіки та міркування використовувала дитина. Після багатьох років спостереження, Ж.Піаже дійшов висновку, що інтелектуальний розвиток є результатом взаємодії спадкових та екологічних факторів. У міру того як дитина розвивається і постійно взаємодіє з навколишнім світом, знання вигадуються та заново винаходять. Його теорія інтелектуального розвитку ґрунтується на біологічних науках. Він розглядав когнітивний ріст як продовження біологічного зростання і як такий, що регулюється тими самими законами та принципами.

Він стверджував, що інтелектуальний розвиток контролює всі інші аспекти розвитку – емоційний, соціальний та моральний і є продовженням біологічного зростання і регулюється тими самими законами та принципами. Хоча кожна нормальна дитина проходить

стадії в однаковому порядку, існує певна різниця у віці, в якому діти досягають кожного етапу. Вченим обґрунтовано чотири стадії: сенсомоторна – від народження до 2 років; передопераційна – від 2 років до 7 років; стадія конкретних операцій – від 7 років до 11 років; стадія формальних операцій (абстрактне мислення) – 11 років і вище. Кожен етап має основні пізнавальні завдання, які необхідно виконати. На сенсомоторній стадії психічні структури в основному стосуються оволодіння конкретними предметами. Опанування символів відбувається на передопераційній стадії, коли діти починають символічно мислити і вчаться використовувати слова та розвивати мову як інструмент мислення. На конкретному етапі діти засвоюють засвоєння класів, відносин та цифр, а також способи міркування. Останній етап стосується оволодіння думкою.

Центральним компонентом теорії розвитку Піаже розвитку та навчання є те, що обидва вони передбачають участь того, хто навчається. Знання не просто передаються усно, вони повинні бути сконструйовані та реконструйовані учнем. Піаже стверджував, що для того, щоб дитина пізнавала і будувала знання про світ, вона повинна діяти на предмети, і саме ця дія забезпечує знання цих предметів; розум організовує реальність і діє на неї (рис.1.1). Підхід Піаже до навчання – це підхід готовності. Підходи до готовності в психології розвитку підкреслюють, що діти не можуть чогось навчитися, поки дозрівання не дасть їм певних передумов. Здатність засвоювати будь-який пізнавальний зміст завжди пов'язана з їх стадією інтелектуального розвитку. Дітей, які перебувають на певному етапі, не можна вчити поняттям вищого ступеня.

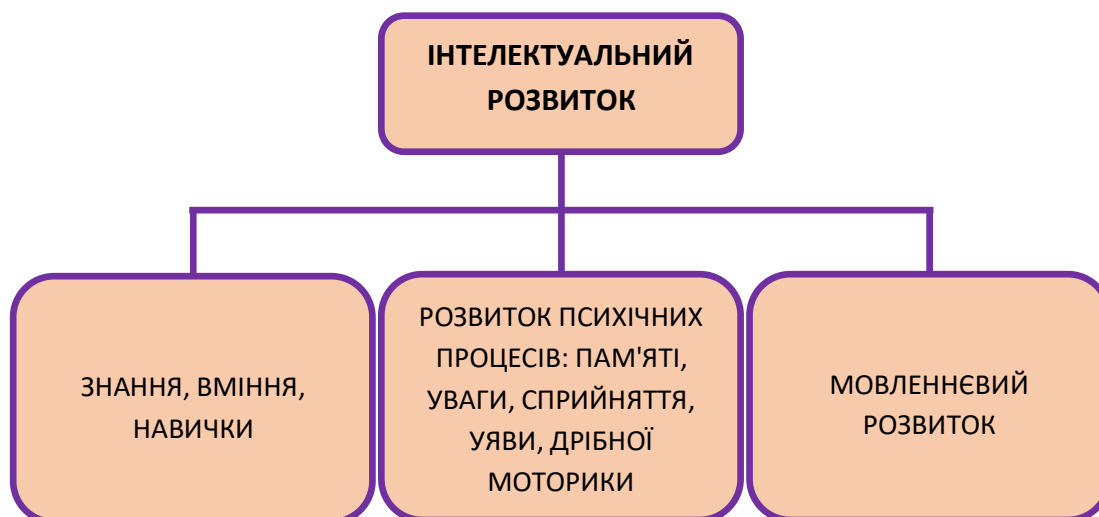

Рис.1.1. – Складові інтелектуального розвитку дошкільника

Інтелектуальне зростання включає три основні процеси: асиміляцію, акомодацию та рівновагу. Асиміляція передбачає включення нових подій у вже існуючі когнітивні структури. Проживання означає, що існуючі структури змінюються з урахуванням нової інформації. Цей подвійний процес, асиміляція-акомодация, дозволяє дитині формувати схему. Урівноваження передбачає досягнення людиною рівноваги між собою та навколишнім середовищем, між асиміляцією та розміщенням. Коли дитина переживає нову подію, настає нерівновага, поки вона не зможе засвоїти та розмістити нову інформацію і таким чином досягти рівноваги. Існує багато типів рівноваги між асиміляцією та розміщенням, які варіюються залежно від рівня розвитку та проблем, які потрібно вирішити.

Модель обробки інформації розширює обґрунтоване Жаном Піаже розуміння розвитку пізнання у дітей. Ця модель пояснює, як і коли розвиваються основні когнітивні навички дитини.

Когнітивні навички включають увагу, короточасну пам'ять, довготривалу пам'ять, логіку та міркування, а також слухову обробку, зорову обробку та швидкість обробки. Це навички, які мозок використовує для мислення, навчання, читання, запам'ятовування, звернення уваги та вирішення проблем. Якщо теорія Піаже пояснює, що

дитина здатна робити на різних етапах свого розвитку, інформаційна модель детальніше пояснює конкретні когнітивні навички, що працюють за кадром.

Згідно з цією моделлю, увага, короткочасна пам'ять і довгострокова пам'ять розвиваються у віці від 2 до 5 років. Слухова обробка, що є критично важливою для хороших навичок читання, розвивається у віці від 5 до 7 років. Міркування також стає більш усталеним протягом 5 років, коли дитина стає більш здатною встановлювати зв'язки між об'єктами.

Кожна людина має різний інтелектуальний потенціал. Наприклад, деякі люди мають надзвичайно сильні навички пам'яті, тоді як у інших превалюють логіка та міркування. Те саме можна сказати про когнітивні слабкості.

Згідно з теорією Л.Виготського про провідні види діяльності, у дошкільників ведучою діяльністю є ігрова [9]. І саме в цій діяльності формуються життєво важливі компетентності. З точки зору Ж.Піаже, гра – це буквально процес інтелектуального розвитку. Через гру діти засвоюють інформацію та набувають навичок, які мають вирішальне значення для їх інтелектуального розвитку. Дитина, яка грає з предметами у ємкості з водою, отримує уявлення про те, що одні предмети тонуть, а інші плавають. Діти на гойдалці знайомляться на первинному рівні з такими поняттями, як сила тяжіння та безпека. Дитина, яка грається з блоками, дізнається про кольори, об'єм, вагу та гучність.

У своїх роботах В.Сухомлинський зазначав, що «Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це величезне вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і допитливості» [27]. Гра сприяє інтелектуальному розвитку різноманітними способами:

допомагає дітям розвивати увагу та пам'ять, надає можливість потренуватися у вирішенні проблем та здатності приймати рішення, може відігравати значну роль у розвитку творчих здібностей дитини.

Завдяки грі дошкільники дізнаються, як співпрацювати з іншими, опікуються проблемами та знаходять свій людський потенціал. Більшість пізнавальних навичок дітей швидко зростають протягом формального оперативного етапу. Важливо пам'ятати, що діти одного віку можуть не мати однакових рівнів пізнавальної компетентності.

Таким чином, інтелектуальний розвиток дошкільника – складне психолого-педагогічне і соціальне завдання, вирішення якого залежить від багатьох чинників (рис.1.2)

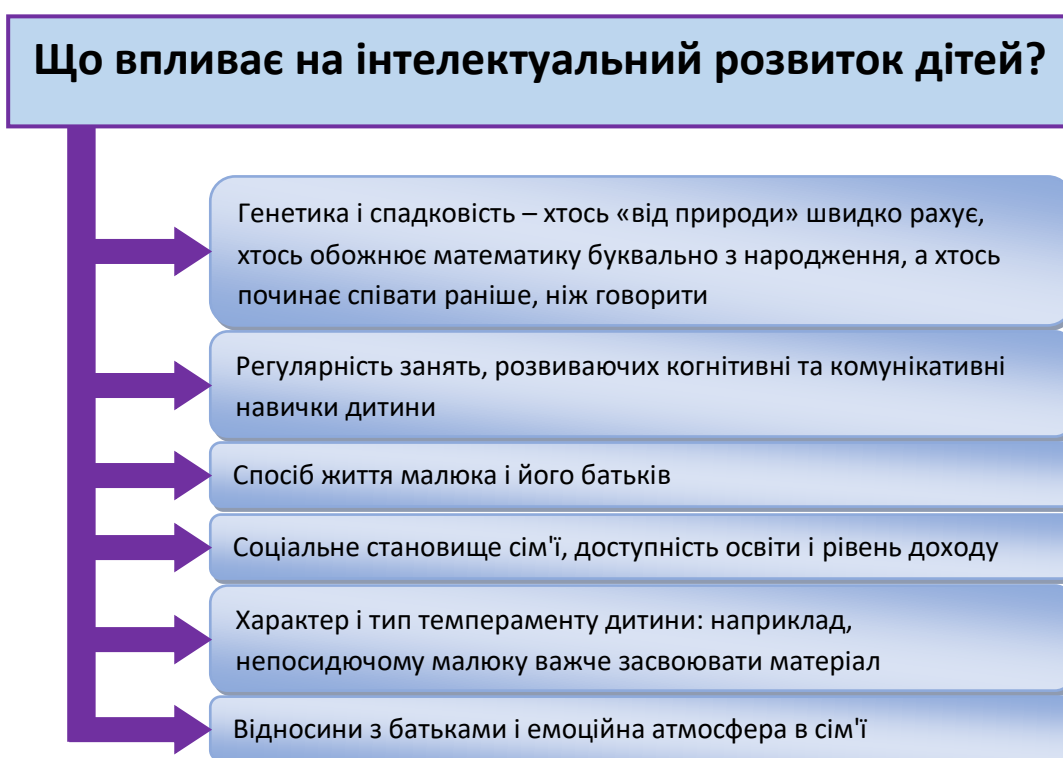

Рис.1.2. – Чинники інтелектуального розвитку дошкільника

Оскільки основні «стадії» розвитку інтелектуальних здібностей припадають на дошкільні та шкільні роки життя, вважаємо за доцільне дослідити форми, засоби і методи формування інтелекту у дошкільників у закладах освіти.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ І ФОРМ ДЛЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1. Логіка як метод формування інтелекту у дошкільників

Логічне мислення або логічне міркування – це процес використання раціональної систематизованої серії кроків, заснованих на обґрунтованих математичних процедурах та заданих твердженнях, для досягнення висновку. На жаль, його роль у навчанні дуже недооцінена, а її роль у подоланні труднощів у навчанні нехтується.

У логіці існує два широкі методи досягнення висновку, дедуктивне міркування та індуктивне міркування. Дедукція починається з широкої істини (основної передумови), такої як твердження, що всі люди смертні. Далі йде незначна передумова, більш конкретне твердження, наприклад, що Сократ – людина. Висновок впливає: Сократ смертний. Якщо основна передумова істинна, а другорядна – істинна, висновок не може бути хибним.

В індуктивних міркуваннях широкі висновки робляться на основі конкретних спостережень; дані дозволяють зробити висновки. Якщо дані показують відчутну закономірність, це підтверджує гіпотезу. Наприклад, побачивши десять білих лебедів, ми могли б використовувати індуктивні міркування, щоб зробити висновок, що всі лебеді білі. Цю гіпотезу легше спростувати, ніж довести, і передумови не обов'язково відповідають дійсності, але вони відповідають дійсності, враховуючи наявні докази та враховуючи, що не можна знайти ситуацію, в якій це не відповідає дійсності.

Основою всього логічного мислення є послідовна думка, говорить доктор Карл Альбрехт у своїй книзі «Розбудова мозку». Цей процес передбачає прийняття важливих ідей, фактів та висновків, які беруть участь у проблемі, та упорядкування їх у ланцюговій прогресії, яка набуває значення сама по собі. Мислити логічно – це мислити кроками.

Доведено, що спеціальне навчання процесам логічного мислення впливає на розвиток інтелекту. Логічне мислення дозволяє дитині відмовлятися від швидких відповідей, таких як «я не знаю», або «це занадто складно», надаючи їй можливість глибше заглибитися у свої процеси мислення та краще зрозуміти методи, використовувані для досягнення рішення навіть саме рішення.

Логічне мислення також є важливою фундаментальною навичкою математики. «Вивчення математики – це дуже послідовний процес», – говорить К.Альбрехт. «Якщо ви не розумієте певної концепції, факту чи процедури, ви ніколи не можете сподіватися зрозуміти інших, які прийдуть пізніше, які залежать від цього. Наприклад, щоб зрозуміти дроби, спочатку потрібно зрозуміти ділення. Щоб зрозуміти прості рівняння в алгебрі, потрібно розуміти дроби. Вирішення «проблемних слів» залежить від того, як знати, як налаштувати рівняння та маніпулювати ними тощо» [1].

Вправи на логічне мислення ретельно оцінюються і поступово стають дедалі складнішими. Нижче наведено один приклад – додайте чотири блоки, щоб завершити послідовність (рис.2.1).

Рис.2.1. – Вправа на знаходження послідовності

Логічне мислення – це не магічний процес або питання генетичної обдарованості, а результат навчання.

Класифікація відіграє велику роль у когнітивному розвитку дошкільника. За допомогою сортування діти починають розуміти, що певні речі мають схожість та відмінності. Цей тип логічного мислення формує основу для майбутніх математичних понять і навіть повсякденних завдань. Вихователь на власний розсуд обирає види діяльності, що заохочують сортування та класифікацію предметів, наприклад, сортування іграшок за кольором, типом або розміром.

Наприклад, дітям ставиться завдання замалювати зображення з контуром людини так, щоб воно було схоже на неї. Якщо діти вагаються як, запропонуйте намалювати одяг, в якому вони одягнені. Потім треба розрізати папір на частини і запропонувати дитині скласти малюнок, як головоломку. Для дітей старшого віку можна запропонувати, щоб вони робили групу людей і змішати частини. Вони також можуть взяти на себе роботу вирізання паперу (дод.А). Для менших дітей папір розрізається на 2-4 частин.

Сортування за кольором, розміром і формою дозволяє дітям розвивати математичні навички, які удосконалюються протягом усього життя. Все, що потрібно, це різнокольорові помпони і кошики (бокси). Дітям необхідно взяти у руки помпон і вирішити, кольору якого кошика (боксу) він відповідає. Роблячи це, діти розв'язують логічні проблеми, а також розвивають свою дрібну моторику, щоб покласти помпон у потрібне місце. Дітям це сподобається, коли вони бачать, як їхні помпони наповнюють кошики. Це можна зробити як сенсорний смітник або на стіні в тій кімнаті, де є місце для цього. Це універсально і так весело! Замість помпонів можна скористатися будь-якими матеріалами (маленькі машинки, кнопки, магнітні букви, тощо). Паралельно діти вчать назви кольорів, дізнаються про веселку.

Дошкільнята зазвичай використовують власні процедури, щоб зрозуміти події та згадати послідовність. Вони розуміють час загалом

(наприклад, «вчора» може означати щось, що сталося колись у минулому), але можуть працювати над своїми навичками послідовності, щоб розвинути краще почуття часу.

Наприклад, можна попросити дошкільнят скласти послідовність їх ранкового розпорядку у правильному порядку. Вихователь у цій роботі повинен наголошувати на послідовності слів, таких як, спочатку, початок, закінчення, наступний, останній, потім, перед, після тощо, щоб вони стали частиною словникового запасу дошкільника.

І батьки, і вихователі можуть активізувати когнітивний розвиток дошкільників, граючи зі своїми дітьми в символічні ігри. Участь у уявній грі допомагає дітям розвивати природну цікавість до світу, використовує їх навички вирішення проблем, а також допомагає розвивати їхню увагу.

У дошкільні роки у дітей настає період бурхливого розвитку мозку. Ось чому так важливо вибирати діяльність, яка відповідає розвитку.

Батьки та вчителі можуть допомогти максимізувати цей період розвитку мозку, підтримуючи дітей певними видами досвіду та діяльності, а також заохочуючи дітей до реалізації інтересів та ігор, що їм природно.

Логічне мислення – це дуже важлива навичка, яку повинна мати та вдосконалювати кожна дитина. Чому? Тому що логічне мислення – це те, як людський розум може розрізнити правильне і неправильне. Добре розвинені навички логічного мислення також сприяють стратегічному мисленню, міркуванням, математичним методам, вирішенню проблем та багатьом іншим навичкам.

Це також важливо, оскільки:

- Раціональні люди можуть легко співвіднести події та предмети.

- Шанс раціональних людей зробити помилки, ймовірно, буде низьким.
- Діти, які мають сильні навички логічного мислення, успішно навчаються у школі, оскільки вони можуть встановити причинно-наслідкові зв'язки.
- Раціональні люди, швидше за все, будуть успішнішими на роботі, оскільки вони розробляють правильні стратегії.

Узагальнення педагогічного досвіду дозволяє нам виокремити рекомендації, дотримання яких щоденно допоможе дітям краще зрозуміти логіку подій. Як і майже кожна навичка, логіка також може бути вдосконалена та розвинена за допомогою належних вправ та занять.

1. Логічні вправи.

Ігри, без сумніву, є найкращим способом навчити дітей чогось. За допомогою логічних ігор у дітей формуються: навички логічного міркування, навички планування, навички просторового сприйняття, навички логічного мислення, навички математичного мислення та багато іншого.

2. Спілкування з іншими.

Спілкування, іншими словами, побудова нових стосунків, розширює дитячу перспективу, оскільки завдяки здатності підходити до ситуацій та думок з різних сторін набувається удосконалення навичок логічного мислення. Заохочення дітей до знаходження нових друзів у їхньому садку, районі чи парку не тільки допоможе підвищити їх навички логічного мислення, але і допоможе їм сформувати здорові соціальні навички.

3. Творчі захоплення

Хоча ліва півкуля нашого мозку відповідає за логічне мислення, творча діяльність, якою в основному керує права півкуля нашого мозку,

сприяє розвитку логічного мислення. Тому заохочення дітей до занять такими творчими справами, як малювання, малювання, письмо та музикування – шлях до інтелектуального розвитку.

Наприклад, вивчення нового інструменту вимагає глибоких роздумів та зосередженості. Під час цього процесу діти отримують можливість гнучко та легко вирішувати більше проблем. Крім того, оскільки ці завдання вимагають творчості, творче мислення природним чином розвиває здатності вирішувати проблеми, які можуть допомогти дітям стати кращими в школі.

4. Серії запитань.

Один із найкращих способів покращити свої навички логічного мислення – це задавати питання про речі, які ти зазвичай сприймаєш як факт. Звичка ставити такі запитання допомагає більш повно розглядати ситуації та дозволяє підходити до ситуацій більш логічно та креативно.

У цьому допомагають прості ігри, наприклад, педагога починає речення, яке є результатом очевидного факту, а діти продовжують:

Вихователь: «Холодно, тому що...»

Дитина: «... йде сніг / зима / дощ.»

Виконання таких завдань також допомагають дітям сформувати почуття відповідальності за свої вчинки та поведінку.

5. Читання таємничих книг та історій.

Є безліч загадкових історій та книг, які діти із задоволенням слухатимуть, намагаючись розгадати загадки всередині.

6. Формування нової навички.

Заохочення дітей вчитися чомусь новому! Залежно від їх віку це може бути вивчення нової мови, заняття новим видом спорту або навіть вивчення нової гри.

Щоденні заняття не лише допоможуть формувати вміння логічно підходити до проблем та ситуацій, але також розвинути нову навичку, якою зможуть насолоджуватися діти.

7. Мозаїки.

Мозаїки – це завжди веселі заняття для ігрових вечорів та сімейних зустрічей, які допомагають вдосконалити навички логічного мислення? Коли діти намагаються знайти відповідь на запитання, вони змушені мислити стратегічно та логічно. Знайти понад 400 безкоштовних мозаїк можна на безкоштовному сервісі Pinterest.

8. Уважність.

Надзвичайний стрес – один із найлютіших ворогів логічного мислення. І це може бути шоком, але більшість дітей відчувають більший стрес, ніж дорослі. Коли рівень стресу у дітей є керованим, їм, швидше за все, легше зосередитись і прийняти логічні рішення. І одним з найкращих способів впоратися зі стресом є практика уважності.

Різниця між логікою та розумом полягає в тому, що розум може бути суб'єктивним, тоді як логіка – це фактична наука, яка дотримується чітко визначених правил та тестів для критичного мислення.

Логіка також вимагає відчутного, видимого чи звукового підтвердження обґрунтованого процесу мислення шляхом міркувань.

Наприклад, ми можемо сперечатися чи «міркувати» з кимось про те, що вода холодна, проте той факт, що температура замерзання води дорівнює 0° , не підлягає дискусіям, оскільки за цим є логіка. Таким чином, щоденні вправи дозволяють не лише формувати логічне мислення дітей, але й розвивати їх інтелект.

2.2. Вправи для розвитку інтелекту дошкільника

Потреба дітей запам'ятати матеріал може стимулюватися в першу чергу в процесі ігор, а також домашніх завдань і на спеціальних заняттях в дитячому садку. Зіткнувшись з необхідністю щось згадати, дитина починає шукати способи запам'ятати.

Дітям зазвичай легше запам'ятовувати матеріал у зв'язку з діями, образами, оскільки їх зорова пам'ять домінує над іншими типами пам'яті. Враховуючи це, важливо не перевантажувати дошкільника великою кількістю словесної інформації. Вивчення коротких віршів напам'ять або переказ оповідань та казок – більш ніж достатньо. Наведемо декілька прикладів ігор для розвитку пам'яті дошкільників.

Чого не вистачає? Для гри потрібно від 3 до 7 дрібних предметів (залежно від віку дітей), наприклад, фігурки маленьких тварин. Краще грати індивідуально або в групі не більше трьох дітей. Фігурки вишиковуються в ряд, кожна викликається і обговорюється. Потім дитину просять закрити очі, а дорослий тихо знімає одну фігуру, а потім ставить питання: «Подивіться, хто зник? Хто залишився?». Дитина повинна запам'ятати всі показані фігури та визначити, якої фігури не вистачає. Ця гра підходить для дітей від трьох років.

Вправа «Запам'ятай і назви». Для виконання цієї вправи потрібно знайти малюнок з зображенням, наприклад, дітей, що граються. Дитина розглядає малюнок, називає предмети на малюнку та описує їх. Після цього малюнок приховується, і дитині ставиться питання: «Пам'ятаєш, що ти бачив на малюнку?» Якщо виникають труднощі, можна допомогти дитині, ставлячи додаткові запитання. Для дітей від 4 років.

Гра «Що в сумці?». Для цього потрібен невеликий мішок та 3-8 дрібних предметів, наприклад, кулька, дзвіночок, олівець,

яблуко. Дивлячись на предмети, дитина придумує асоціації, наприклад, кулька схожа на сонце, олівець – на паличку. Після цього всі предмети збираються в сумці, і дитині пропонується назвати предмети в сумці за її визначеннями: сонце – кулька, паличка – олівець тощо. Для дітей від 4 років.

Вміння встановлювати логічні зв'язки між предметами та помічати ланцюжки причин і наслідків є важливою умовою повноцінного інтелектуального розвитку дитини. Процеси мислення дозволяють дітям пізнавати навколишній світ, вчитися в школі, здобувати різні навички, зокрема вміння читати.

Звичайне щоденне спілкування з дитиною та залучення її до різних видів діяльності є головними передумовами розвитку процесів мислення. Додаткові ігри та вправи допоможуть поліпшити операції та полегшити засвоєння нового навчального матеріалу в майбутньому.

Гра «4-й зайвий». Знайдіть у рядку зображення, яке є зайвим у цій послідовності.

Гра «Знайди пару». Знайдіть пару до об'єкта, встановіть зв'язок між кількома об'єктами (за призначенням чи значенням).

Гра «Асоціація». Дітям пропонується продовжити смисловий ряд, назвавши останнє слово.

Вовк – кролик, кіт –...

Швидко – швидше, повільно –...

Лисиця – маленька лисиця, вовк –...

Білка – горіхи, ведмідь –...

Чоловік – будинок, крот –...

Ліс – дерева, поле –...

Пальто – зимове, шорти –...

Море – вода, земля –...

Вода – кран, світло –...

Вчитель – школа, вихователь –...

Гра «Продовжи візерунок». Дитині дають картку з певною послідовністю геометричних фігур і пропонують визначити візерунок і самостійно продовжити його. Наприклад, коло – квадрат – коло – квадрат: що далі? Поступово візерунки ускладнюються з точки зору кольору, розміру, кількості фігур у візерунку тощо.

«Смішна» гра. Розгляньте малюнки та обговоріть з дитиною, що насправді існує в реальному житті, а що ні. Варіант гри: хто може знайти більш смішні речі.

Розгадування загадок, складання пазлів – приклади корисних вправ для розвитку процесів мислення дітей. Комп'ютерні ігри також можуть допомогти розвинути мислення. Наприклад, сервіс learningapps – це величезний банк навчальних ігор, в якому є не тільки готові вправи на класифікацію, серіацію, знаходження відповідності, тощо, але й шаблони для швидкого створення власних вправ. Використання цього сервісу сприяє розвитку просторового мислення, математичних та логічних здібностей, передбачає вирішення різних завдань шляхом побудови алгоритмів. Наприклад, у грі «Свійські та домашні тварини» необхідно малюнок із зображенням тварини перемістити вліво чи вправо в залежності від приналежності до свійських або диких (рис.2.2).

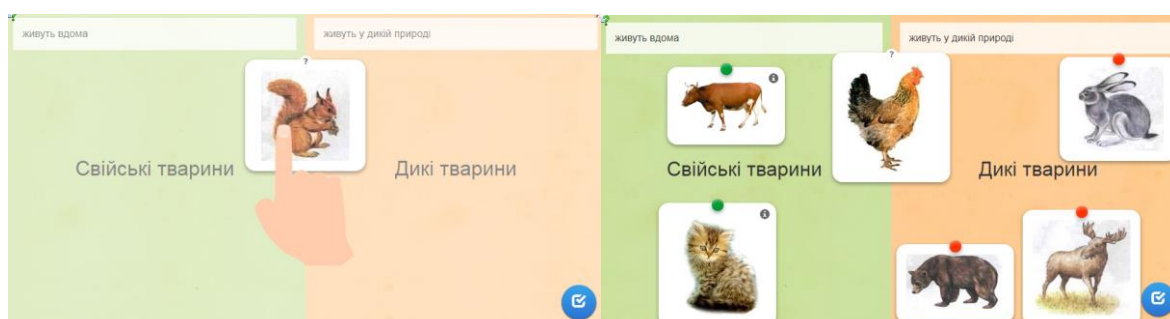

Рис.2.2. – Скриншот гри на сервісі learningapps [39]

Вправа на пошук відповідності зображення і його тіні передбачає розвиток логіки та уяви дошкільника, а яскраві малюнки можуть стати

додатком або ілюстрацією до свята чи якоїсь події, наприклад Великодня (рис.2.3).

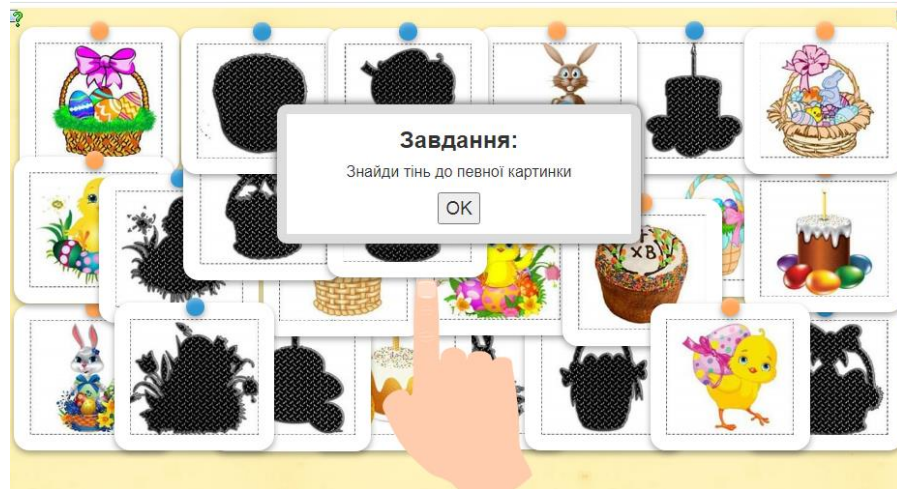

Рис.2.3. – Скриншот гри на сервісі learningapps [39]

Увага – це розумовий процес, який присутній у всіх пізнавальних завданнях, тому забезпечує успіх загальної інтелектуальної діяльності дитини. Наступні ігри рекомендуються дітям віком від 5 років.

Гра «Знайди і закресли».

Для цього можна використовувати спеціальні таблиці, але старі журнали теж цілком підходять. Протягом 5 хвилин діти викреслюють будь-яку букву в тексті, наприклад, «А» або будь-яку геометричну фігуру. Підраховується кількість знайдених букв, цифр. Вправа може ускладнитися кількома умовами, наприклад: перетнути коло, оточити квадрат.

Гра «Так» або «Ні».

Дитині пропонується відповісти на кілька запитань. Дошкільник може відповідати по-різному, але він повинен дотримуватися одного правила: не вживати заборонених слів (наприклад, «Так», «Ні», «Чорний» та «Білий» тощо). Дорослий ставить питання, що передбачають використання забороненого слова, наприклад: «Якого кольору халат лікаря?». Дитина повинна відповідати з урахуванням

правила гри. Коли хтось помиляється, ролі змінюються. Гра повинна починатися лише з одного забороненого слова, поступово вводячи інші.

Гра «Знайди відмінності».

Для того, щоб організувати гру, потрібно підготувати пару малюнків, що містять від 5 до 15 різних елементів. Дитині пропонується уважно розглянути зображення та знайти 5 (6,7 або більше) відмінностей. Перемагає той, хто їх усіх знайшов.

Існує необмежена кількість ігор. І батьки, і вихователь можуть створити власні ігри для подальшого інтелектуального розвитку дитини. Основне завдання дорослих – підтримувати і стимулювати допитливість і пізнавальну активність дітей, заохочувати їх інтерес до різних сфер життя, підсилювати потребу в знаннях.

Згадані вище ігри та завдання можна адаптувати відповідно до уподобань дітей.

Дослідницька діяльність сприяє розвитку інтелекту у дітей. По-перше, така діяльність дозволяє отримувати практичний досвід, по-друге ідеально залучає логічне мислення дітей. Наприклад, проблема вимірювання вирішується через усвідомлення такого поняття, як мірка.

Так, діти легко експериментують з використанням книг як одиниці виміру. Коли вони вільно і відкрито досліджують концепцію нестандартного вимірювання, вони починають розуміти застосування теорії та потенціал її використання. Вони спостерігають подібність та відмінності між об'єктами, які вимірюються. І хоча книги не завжди стандартних розмірів, діти встановлюють абстрактний зв'язок між об'єктом, що вимірюється, та інструментом, яким вони користувались.

На цьому етапі у дітей формується здатність утримувати інформацію в думках, а потім використовувати її для порівняння. Процес цих порівнянь є важливим кроком у абстрактному мисленні. Наприклад, восени діти використовували яблука як нестандартну

одиницю виміру і запам'ятали, що у довших предметах «вміщується» більше яблук. Вони не пам'ятали, якої це довжини, але зрозуміли, що 10 книг – це більше семи, і що застосування концепції вимірювання працює у різних ситуаціях. Педагог в свою чергу, досліджує механізми формування абстрактного мислення дітей.

5-6-річні діти перетинають межу між конкретним та абстрактним досвідом. Вони здатні побачити зв'язок між конкретним досвідом та абстрактним поданням. Наприклад, порахувати, скільки книг на полиці і представити цю інформацію на діаграмі чи графіку наклейками чи позначками. Йдеться про ключову навичку – записати конкретний досвід у зображальному чи символічному ключі. Це початок підбиття підсумків, узагальнення і схематичного оформлення результатів.

Дослідження показали, що коли вихованці дитячих садків створюють власні абстрактні символічні записи, вони переходять до читання з більшою легкістю та розумінням. Якщо діти експериментували з наповненням ємностей різного розміру водою, доцільно запропонувати їм спробувати ще раз піском, кольоровими олівцями та будь-якими іншими предметами.

ВИСНОВКИ

Аналіз психологічних досліджень дозволив нам узагальнити деякі поняття, пов'язані з трактуванням інтелекту особистості. Так, термін «інтелект» використовується в двох значеннях-широкому та вузькому. В першому він включає в себе всі психічні функції: відчуття, сприйняття, уявлення, пам'ять, емоції, мислення, увагу та свідомість. В другому – тільки вищі функції пізнання, тобто понятійні судження, умовиводи, можливості критичного використання мисленевих операцій. Судження як вища форма мислення є головною характеристикою інтелекту.

Інтелект також можна розглядати як своєрідний мозковий пристрій, який в процесі навчання накопичує та використовує вірні умовні зв'язки, забезпечуючи організму в цілому орієнтування у навколишній дійсності.

У своїй роботі ми спиралися на теорію розвитку інтелекту Жана Піаже, який дійшов висновку, що інтелектуальний розвиток є результатом взаємодії спадкових та екологічних факторів. У міру того як дитина розвивається і постійно взаємодіє з навколишнім світом, знання вигадуються та заново винаходять. Він розглядав когнітивний ріст як продовження біологічного зростання і як такий, що регулюється тими самими законами та принципами.

Когнітивні навички включають увагу, короткочасну пам'ять, довготривалу пам'ять, логіку та міркування, а також слухову обробку, зорову обробку та швидкість обробки. Це навички, які мозок використовує для мислення, навчання, читання, запам'ятовування, звернення уваги та вирішення проблем. Кожна людина має різний інтелектуальний потенціал, але створення розвивального середовища сприяє розвитку інтелекту особистості. І в цьому головна роль належить родині дошкільника та системній роботі закладів дошкільної освіти.

У своєму дослідженні ми виокремили логіку як метод, що найкращим чином розвиває інтелект дитини. Так, ігри, вправи на знаходження послідовності, класифікацію, серіацію, сортування за кольором, розміром і формою і т.ін. дозволяють дітям розвивати їх логічні навички, які удосконалюються протягом усього життя.

Крім того, у методичних рекомендаціях ми пропонуємо заохочувати дітей до різних видів діяльності, таких як спілкування з іншими, творчі заняття, розгадування загадок і ребусів, мозаїк, читання таємничих історій, формування нових навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альбрехт К. Практический интеллект. Наука о здоровом смысле. М.: Бизнес Психологи, 2011. 416 с.
2. Ананьев Б.Г. К постановке проблемы развития детского самосознания. Психология развития: Хрестоматия/ гл. ред. Е.Строганова. СПб:Питер, 2001. 512 с.
3. Анастаси А. Психологическое тестирование: Книга 2. М.: Педагогика, 1982. 336 с.
4. Антова О.Є. Інтелектуальні здібності у структурі обдарованості особистості. Особистісні інтелектуальні якості обдарованого учня у підлітковому віці / О.Є. Антова. Матеріали Всеукраїнського науково-методичного семінару. Київ, 2011. С.35-41
5. Блейхер В.М., Бурлачук Л.Ф. Психологическая диагностика интеллекта и личности. К.: Вища школа, 1978. 140 с.
6. Валлон А. Психическое развитие ребенка. М.: Педагогика, 1967. 155 с.
7. Венгер А.Л., Цукерман Г.А. Психологическое обследование младших школьников. М.: Изд-во Владос-пресс, 2001. 160 с.
8. Выготский Л.С. Собрание сочинений в 6 томах. М.: Педагогика, 1983. Т.5.
9. Выготский Л.С. Лекции по психологии. СПб.: Союз, 1999. 144 с.
10. Гавриш І.В., Кириленко С.В. Інноваційні освітні проекти – кроки до світових стандартів освіти (науково-педагогічний проект «Інтелект України») / Ірина Гавриш, Світлана Кириленко. Рідна школа. №10. 2013. С.3-8.
11. Гальперин П.Я. Диагностика умственного развития дошкольников. М.: Педагогика, 1978. 134 с.
12. Гільбух Ю.З., Георгіївська В.А. Розвивайте розум дітей. Альбом у 2 частинах. К.: Освіта, 1993. 86 с.

13. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: опыт теоретических и экспериментальных психологических исследований. М.: Педагогика, 1986. 539 с.
14. Зак А.Г. Задачи для развития логического мышления. Начальная школа. 1989. №6. С.18-20.
15. Кабанова-Меллер О.Е. Интеллект и его особенности. М.:Знание,1984. С.27-55.
16. Клюге К.Й. Цель обучения интеллектуально одаренных; «Думая делать ход конем» / К.Клюге. Основные современные концепции творчества и одаренности: колл. монография; под ред. Д.Б.Богоявленской. М.: Высш.школа, 1997. С.96-110.
17. Леонтьев А.Н. Проблема развития психики. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. 584 с.
18. Моляко В.О. Проблема психології творчості та розробка підходів до вивчення обдарованості / В.О.Моляко. Запитання психологів, 2012. №15. С.86-95.
19. Музика О.Л. Як розвивати обдарованість і чи можна її втратити / О.Л.Музика. Обдарована дитина. 2006. №3. С.11-16.
20. Мухина В.С. Психология дошкольника. М.: Просвещение, 1975. 143 с.
21. Навчання і розвиток молодших школярів. / Под ред. Г.С.Костюка. К.:Рад.шк., 1970. 496 с.
22. Пиаже Ж.В. Психология интеллекта. Избранные труды. М.: Педагогика, 1969. Т. 2.
23. Поддьяков Н.Н. Мышление дошкольника. М.: Педагогика, 1977. 272 с.

24. Саган О.В., Іванова О.О. Цифрова дидактика: реалії та перспективи. Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога. Херсон: Вид-во ХДУ, 2020. С.435-440.
25. Саган Е.В. Закономерности развития вычислительной техники / Е.В.Саган, Л.А.Перминова. Фундаментальная наука и технологии-перспективные разработки. Изд.центр «Академический». Т.3. 2014. С.177-179.
26. Светловская Н.Н.Составляющие интеллекта. М.:Мир,1988. С.25-36.
27. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 т. К.: Рад.школа, 1976. Т.5: Вчися вчитися. С.426-436.
28. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. М.:Изд-во Моск.ун-та, 1975. С.39-47.
29. Теорії мислення. Експериментальні дослідження мислення. URL: <http://um.co.ua/1/1-1/1-121723.html>
30. Терентьева Л.П. Интеллектуальное развитие младшего школьника. Казань: Изд-во КГУ, 1998. 38 с.
31. Тихомірова М.Ф., Балов А.В. Розвиток логічного мислення дітей. Ярославль: «Академія розвитку», 1996. 124 с.
32. Ушинский К.Д. Избр.пед.соч.:В 11т. М.:Просвещение,1953. Т.1. С.18-24.
33. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб.тез доповідей учасників всеукр.наук.-практ.семінару (Київ, 12 березня 2019 р.) / за заг.ред., О.В.Овчарук. – Київ.: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: Київ, 2019. 108 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/715564/1/%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BA%D0>

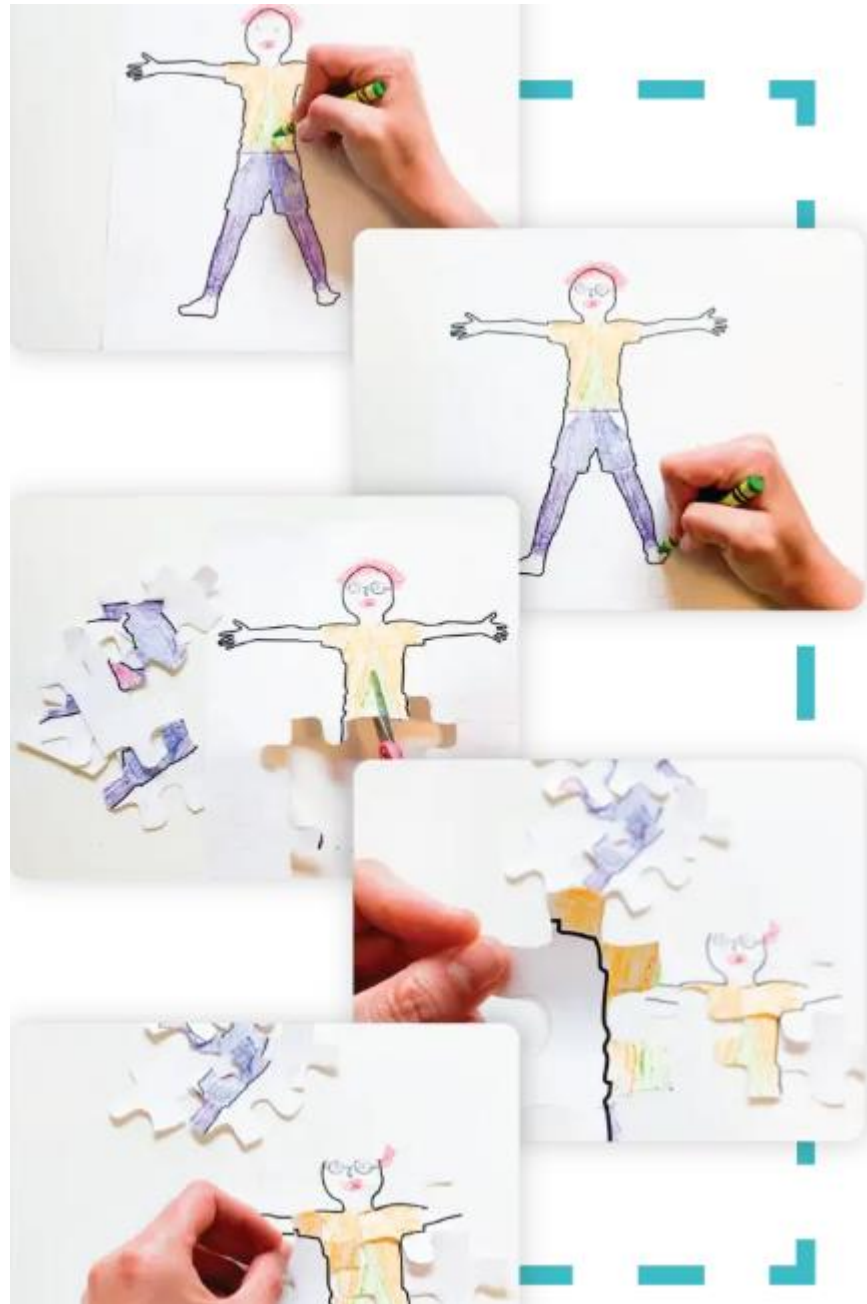
[%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8F%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%202019.pdf](#)

34. Штерн О.В. Развитие ребенка / перев. с англ. СПб.: Издательство «Питер», 1997. 124 с.
35. Эльконин Д.Б. К проблеме периодизации психического развития в детском возрасте. Вопросы психологии. 1971. №4. С.32-34.
36. Sagan O.V., Los O.N., Kazannikova O.V., Raievska I.N. A SYSTEM OF EFFECTIVE TASKS IN BLENDED LEARNING ON THE BASIS OF BLOOM'S TAXONOMY. E-learning and STEM Education Scientific Editor Eugenia Smyrnova-Trybulska "E-learning", 11, Katowice-Cieszyn 2019, pp. 171-187 DOI: 10.34916/el.2019.11.12
37. Sagan O.V., Yakovleva S.D., Anisimova E.E., Balokha A.A., Yeremenko H.Y. Digital didactics as a new model in the theory of education. Revista Inclusiones. Vol 7 / Número Especial, 2020. P. 173-204
38. Sagan O.V. The Formation of Digital Competence by Means of Open Educational Resources/ Sagan Olena, Kabelnikova Natalia, Liba Oksana, Liba Natalia. International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE)', ISSN: 2278-3075 (Online), Volume-9 Issue-2, December 2019, Page No. 2261-2264.
39. URL: <https://learningapps.org/4403696>

ДОДАТКИ

Додаток А

Вправа на розвиток логіки

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Шарапова Марина Олександрівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

12.03.2021_
(дата)

Шарапова Марина
(ім'я, прізвище)